

Okt. Nazan Yaramış*, Dr. Nimet Karataş**, Hem. Fatma Ekti***, Hem. Dilek Aslantaş***

Öz

Araştırma, ilköğretim çağındaki çocukların ağız sağlığı durumu ve alışkanlıklarının belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Araştırma Nevşehir İli sınırları içinde bulunan; İnce Karalar, Lütfi Pamukçu, Rauf Nail, 30 Ağustos, Yeni Çeşme ilköğretim okullarına devam etmekte olan 307 öğrenciyeye uygulanmıştır.

Veriler bilgisayar ortamında değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde; yüzdelik Ki-kare, Fisher (Kesin Ki-kare) ve Yates Ki-kare testleri kullanılmış, $p < 0.05$ değerleri anlamlı kabul edilmiştir.

Öğrencilerin %77.2'sinde çürük diş bulunmuş; kızların %23.9'unda, erkeklerin ise %21.7'sinde dişlerin tümüyle sağlıklı olduğu belirlenmiştir. Anne ve baba eğitim düzeyleri ile çocukların diş fırçalama alışkanlığı kazanmaları arasında herhangi bir ilişki saptanmamıştır.

Araştırma sonucunda, 7-11 ve 12-14 yaş gruplarında diş sağlığı sorunlarında görülen artışların çoğunlukla kişisel ağız hijyeniyle önlenememesi nedeniyle bu yaş grubunun ağız ve diş sağlığı alışkanlıkları kazandırılma çalışmalarına öncelik verilmesi gerektiği açıktır. Böyle bir uygulama süt ve daimi dişlerdeki çürük ve sonuçlarını azaltabilmek için bir başlangıç olacaktır.

Anahtar Sözcükler: İlköğretim çağı, ağız sağlığı, diş sağlığı.

Giriş ve Amaç

Bir ülkenin kalkınmışlık düzeyinin belirlenmesinde o ülkedeki sağlıklı insan gücünün önemli rolü vardır. Sağlıklı insan gücü ise çocukluktan başlayarak sağlığının bilincinde olan, sağlığını koruyan ve sağlığı bozulduğunda fark eden bireylerin yetiştirilmesi ile olanaklıdır. Ülkemiz nüfusunun önemli bir oranını (%37.6) oluşturan okul çağı çocukları toplumun sağlık düzeyinin yükseltilmesinde önemli bir yere sahiptir. Çocuğun, aile ortamında kazanmaya başladığı sağlıkla ilgili yanlış ya da eksik davranışları okulda verilecek sağlık eğitimi ile düzeltilebilir. Okul çağında sağlık eğitimi ile önlenebilecek sağlık sorunları arasında büyüme-gelişme gerilikleri, diş çürükleri,

Abstract

This study has been carried out as a descriptive study in order to determine the oral health conditions and habits of primary school students. The research covered 307 students attending İnce Karalar, Lütfi Pamukçu, Rauf Nail, 30 Ağustos and Yeni Çeşme primary schools in Nevşehir.

The data was evaluated on the computer. In order to analyze the data, percentile Chi-square, Fisher's certain Chi-square and Yates Chi-square tests were used and values with $p < 0.05$ were accepted to be significant. Cavities were found in 77.2% of the students; and in 23.9% of female and 21.7% of male students, teeth were in entirely good health. No relation was determined between the educational level of parents and the tooth-brushing habits of their children.

As a result of the research; since the rise in dental health problems in the 7-11 and 12-14 age groups can generally be prevented by personal oral hygiene, it is obvious that efforts to establish oral and dental health habits in these age groups should be given priority.

Such a practice shall be a start in order to reduce cavities and their consequences in deciduous and permanent teeth.

Key Words: Primary school age, oral health, dental health.

kazalar, bazı kronik hastalıklar ve bulaşıcı hastalıklar yer almaktadır (1-6).

Okul çocuğunun en önemli sağlık sorunları arasında; diş çürükleri ve diğer diş hastalıkları bulunmaktadır. Bu sorunlar yaşamı tehdit edici olmadığı için genellikle önemsenmezler. Oysa günümüzdeki, birçok hastalığın diş çürükleri ve diş hastalıkları ile ilişkili olduğu bilinmektedir (2, 3, 7, 8).

Ülkemizde Sağlık Bakanlığı'nın 2000 yılı verilerine göre hastanelere başvuran olgulardan %12.5'i kalp hastalıkları, %12.4'ü üst solunum yolu hastalıkları, %9.3'ü sindirim sistemi hastalıkları, %6.2'si ürogenital sistem hastalıkları ve %0.5'i orta kulak iltihabı nedeni ile hastaneye yatmıştır. Bu hastalıklara neden olan birçok etmeden birisi de diş ve dişeti hastalıklarıdır (9).

Tablo 1. Öğrencilerin yaş ve cinsiyetine göre dağılımı

Yaş	Sayı	%
10	23	7.5
11	227	73.9
12	57	18.6
Cinsiyet		
Kız	155	50.5
Erkek	152	49.5
Toplam	307	100

Ağız ve diş problemleri ülkemizde de önemli bir halk sağlığı sorunudur. Türkiye'de, ilköğretime başlayan çocukların %19'unda, 11 yaş grubunun %77'sinde daimi diş çürüğü bulunmaktadır. İleri yaş gruplarında, diş çürüğü prevalansı %90 düzeyine çıkmaktadır. Süt dişlerinde, 6-8 yaş grubunda, ortalama 4.5-5 diş çürüğü bulunmakta ve prevalans %80 düzeyini aşmaktadır. Nüfusun %40'ı dişlerini ara sıra fırçalamakta, %26'sı ise günde 2-3 kez fırçalamaktadır (10, 11).

Çocuklara okulda verilecek ağız-diş sağlığı eğitimleri ile doğru alışkanlıklar kazandırılarak diş çürükleri önlenebilir. Bu nedenle ağız-diş sağlığına ilişkin bilgi düzeyinin ve uygulamaların belirlenmesi önemlidir. Bu çalışmanın amacı, Nevşehir İl Merkezi'ndeki ilköğretim öğrencilerinin diş sağlığı hakkındaki bilgi düzeylerini saptamaktır.

Gereç ve Yöntem

Tanımlayıcı özellikteki bu araştırma da, Nevşehir İl Merkezi'nde bulunan 23 ilköğretim okulu ekonomik düzeylerine göre tabakalanmış, küme örneklem yöntemi ile Yeni

Tablo 2. Öğrencilerin yaş ve çürük diş durumuna göre dağılımı

Yaş	Çürük diş				Toplam	
	Olmayanlar		Olanlar		n	%
	n	%	n	%		
10	3	13.0	20	87.0	23	100
11	54	23.8	173	76.2	227	100
12	13	22,8	44	77,2	57	100
Toplam	70	22,8	237	77,2	307	100

$\chi^2:1.370$ $P>0.05$

Tablo 3. Öğrencilerin cinsiyet ve çürük diş durumuna göre dağılımı

Yaş	Çürük diş				Toplam	
	Olmayanlar		Olanlar		n	%
	n	%	n	%		
Kız	118	76,1	37	23,9	155	100,0
Erkek	119	78.3	33	21,7	152	100,0
Toplam	237	77,2	70	22,8	307	100,0

$\chi^2:0,203$ $P>0,05$

Çeşme İlköğretim Okulu, İnce Karalar İlköğretim Okulu, 30 Ağustos İlköğretim Okulu, Lütfi Pamukçu İlköğretim Okulu, Rauf Nail İlköğretim Okulu seçilmiştir. Araştırma bu okullara devam etmekte olan 307 beşinci sınıf öğrencisi ile sınırlanmıştır.

Verilerin toplanmasında, araştırmacılar tarafından hazırlanan, ön uygulama yapılarak geçerliliği kontrol edilmiş olan anket formu kullanılmıştır. Ayrıca araştırmacılar tarafından çürük diş tespit muayenesi ile öğrencilerin çürük diş sayısı belirlenmiştir. Veriler bilgisayar ortamında değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde; yüzdeler, Ki-kare, Fisher (Kesin Ki-kare) ve Yates Ki-kare testleri kullanılmış, $p<0.05$ değerleri anlamlı kabul edilmiştir.

Bulgular

İlköğretim çağındaki çocukların ağız sağlığı durumu ve alışkanlıklarının belirlenmesi amacı ile yapılan çalışmada ilköğretim beşinci sınıfta okuyan 10-12 yaşları arasındaki 307 öğrencide çürük diş prevalansı ve diş sağlığı ile ilgili bilgi düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 1'de öğrencilerin yaş ve cinsiyete göre dağılımı verilmiştir.

Öğrencilerin %77.2'sinde çürük diş bulunmaktadır. Öğrencilerin %21.5'inde bir, %19.9'unda iki, %16'sında üç, %19.9'unda ise dört ve üzeri diş çürüğü bulunmaktadır.

Tablo 2'de öğrencilerin yaş ve çürük diş durumuna göre dağılımı görülmektedir. Yapılan istatistiksel incelemede yaş grupları ile çürük diş durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Tablo 3'te öğrencilerin cinsiyet ve çürük diş durumuna göre dağılımı görülmektedir. Kızların %23.9'unda, erkeklerin ise %21.7'sinde dişler tümüyle sağlıklıdır.

Tablo 4'te diş arası temizliği için öğrencilerin %81.4'ü dişlerini fırçaladığını ifade ederken, %44'ü kürdan kullandığını belirtmiştir.

Tablo 5'te görüldüğü gibi öğrencilerin %74.6'sı diş fırçalamamanın diş çürüğüne neden olduğunu söylemiştir. Öğrencilerin %93.8'i kendine ait diş fırçası olduğunu ifade ederken, yalnızca %44.3'ü dişlerini fırçaladığını belirtmiştir. Dişlerini fırçaladığını belirten öğrencilerin %15.6'sı günde üç kez %30.6'sı günde 1-2 kez dişlerini fırçalamaktadır. Öğrencilerin %32.9'u dişlerini yaklaşık iki dakika, %72.3'ü yukarıdan aşağıya doğru fırçalanması ve %67.4'ü diş fırçasının iki

Tablo 4. Öğrencilerin diş arası temizliği için kullandıkları yöntemlerin dağılımı

Diş arası temizliği	Sayı	%
Kürdan Kullanılarak	135	44.0
Ağız Çalkalanarak	131	42.7
Diş İpi Kullanılarak	78	25.4
Dişler Fırçalanır	250	81.4
Hiçbir şey Yapılmaz	6	2.0
Diğer	5	1.6

Tablo 5. Öğrencilerin diş çürüğüne neden olan etmenleri ifade etme durumlarına göre dağılımı

Nedenler	Sayı	%
Yemek sonrası diş fırçalamamak	229	74.6
Sert kabuklu yiyeceği diş ile kırmak	186	60.6
Soğuk sıcak besinleri bir arada yemek	157	51.1
Süt, peynir, yoğurt yememek	99	32.2
Şeker, çikolata yemek	165	53.7

Tablo 6. Öğrencilerin dişlerin çürümemesi için alınması gereken yiyecekleri ifade etme durumları

Dişlerin çürümemesi için alınması gerekenler	n	%
Süt	298	97.1
Peynir	246	80.1
Yoğurt	269	87.6
Sebze	223	72.6
Meyve	225	73.3
Çikolata	7	2.3
Şeker	6	2.0
Tatlı	6	2.0

ayda bir değiştirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Diş fırçalama alışkanlığı olan öğrencilerin %43.5'inde, diş fırçalama alışkanlığı olmayan öğrencilerin ise %56.5'inde diş çürüğüne rastlanmıştır. Öğrencilerin diş fırçalama alışkanlığı ile çürük diş durumu arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. ($X^2=0.297$ $p>0.05$). Bu da bize öğrencilerin dişlerini etkin fırçalamadıklarını göstermektedir.

Dişlerinin çürümemesi için öğrencilerin; %97.1'i süt, %80.1'i peynir, %87.6'sı yoğurt yenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyini incelediğimizde; %57.7'si ilkökul ve yalnızca %4.6'sı üniversite mezunudur. Babaların eğitim düzeyi ise; %29.3'ü ilkökul ve %19.5'i üniversite mezunudur. Öğrencilerin ailelerinin diş fırçalama durumu incelendiğinde %77.9'u annesinin, %69.1'i babasının dişlerini fırçaladığını belirtmiştir.

Anne ve baba eğitim düzeyi ile çocukların diş fırçalama alışkanlığı kazanmaları arasında herhangi bir ilişki saptanmamıştır.

Sonuç

Araştırma bulguları incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerden dişlerini fırçaladıklarını söyleyenlerin yanlış zaman, yanlış biçim ve yetersiz araçlarla bu işi yaptıkları anlaşılmıştır.

1- Araştırmaya alınan 10-12 yaşları arasında olan çocukların diş sağlığı konusundaki bilgi düzeyleri yetersizdir.

2- Öğrencilerin yalnızca %44.3'ü dişlerini fırçalamaktadır.

3- Öğrencilerin %30.6'sı dişlerini günde 1-2 kez fırçalamakta, %17.3'ü dişlerini günde üç kez fırçalamakta, %48.9'u dişlerini haftada 1-2 kez fırçalamakta, %3.3'ü dişlerini ara sıra fırçalamaktadır.

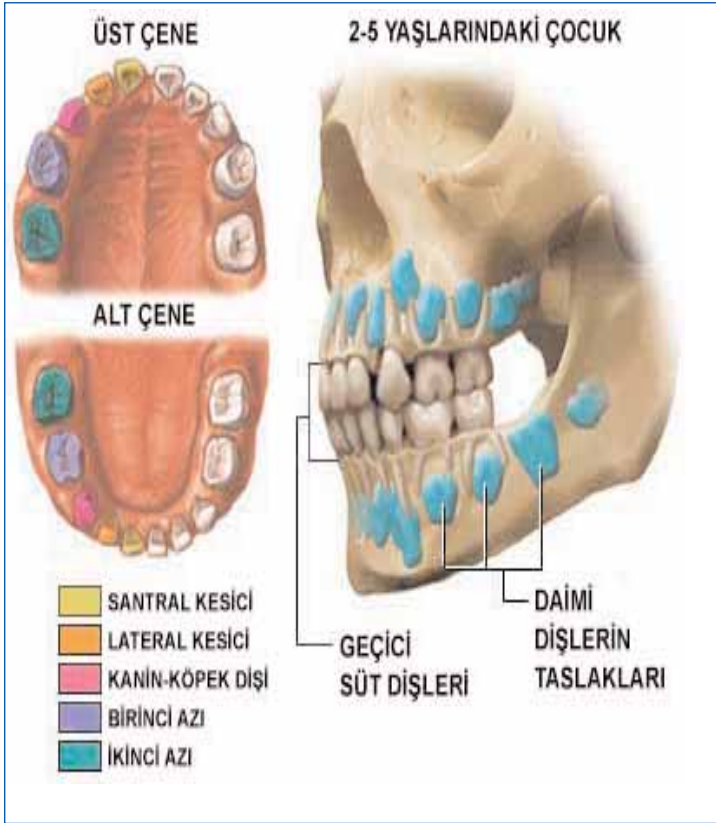
4- Öğrencilerin %77.2'sinde en az bir çürük diş bulunmaktadır. Yüzde 22.8'inde ise çürük diş bulunmamaktadır.

Öneriler

1- Dünya Sağlık Örgütü'nün 2000 yılı için 12 yaş DMF T-T (Kişi başına düşen çürük diş, dolgulu diş ve çekilmiş diş sayısını gösterir)=3.00 temel aldığı hedefleri tutturabilmek amacıyla kaynakları kısıtlı ülkeler için önerdiği yöntemler şunlardır:

- Bakteri plağının kontrolü ve ortadan kaldırılması,
- Profesyonel diş temizliği,
- Suların ve tuzun florlanması,
- Florlu diş macunlarının kullanılması,
- İlk basamakta tedavi,
- Florlu gargaraların kullanımı,
- Kişi başına düşen şeker tüketiminin yıllık 20 kg'ın altına düşürülmesi.

Kaynaklar

- 1- Özbiçakçı Ş; Bahar Z; Okul Sağlığı Hemşireliğine Yönelik Bir Pilot Çalışma, Uluslararası Katılımlı VI Ulusal Hemşirelik Kongresi, 1998, Ankara: 452-459.
- 2- Doğan H. Yozgat İli Sakarya İlçesi Merkez Okullarında Göz Bozuklukları Prevalansı ve Sosyal Açından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri. 1997.
- 3- Şahin F. Okul Sağlığı, Sürekli Tıp Eğitim Dergisi. Cilt 9. Sayı 6. 2000: 210-212.
- 4- Dirican R. Bilge N. Okul Sağlığı. Halk Sağlığı. Uludağ Üniversitesi Basımevi. 1993:405-417.
- 5- Öztürk Y. Günay O. Okul Çağı Çocukların Özellikleri ve Sağlık Sorunları. Aile Sağlığı El Kitabı. 1995:111-115.
- 6- Aydın N. İrgil E. Akış N. Pala K. Nilüfer Halk Sağlığı Eğitim Araştırma Bölgesinde Dört İlköğretim Okulundaki Öğrencilerin Sağlık Durumlarının Değerlendirilmesi, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 30 (1) 1-6, 2004. ([http://kutuphane.uludag.edu.tr/Univder/PDF/tip/htmpdf/2004-30\(1\)/mak01.pdf](http://kutuphane.uludag.edu.tr/Univder/PDF/tip/htmpdf/2004-30(1)/mak01.pdf)).
- 7- Özay İ. Katkı Pediatri Dergisi. Taramalar 2. Cilt 2. Sayı 3. Takav Matbaacılık, Ankara, Mayıs 2000:430-448.
- 8- Baharlı N. Dönmez L. Antalya Kent Merkez İlkokullarında Bazı Çevre Sağlığı Durumu. Sağlık ve Toplum Dergisi. Sayı 2. 1998:20-25.
- 9- T.C. Sağlık Bakanlığı. Ministry of Health, Sağlık Dergisi. Cilt 68. Sayı:1-2- 4. 1996
- 10- <http://www.ntvmsnbc.com/news/267394.asp>.
- 11- Çubukçu Ç.E. Neden Koruyucu Diş Hekimliği, Hacettepe Toplum Hekimliği Bülteni, Yıl: 24, Ocak 2003, Sayı: 1 www.thb.hacettepe.edu.tr/2003/20034.shtm.

Elde edilen bulgular incelendiğinde Nevşehir ve Türkiye genelinde hemen uygulanabilecek yöntemler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Bakteri plağının kontrolü ve kaldırılmasına yönelik (doğru diş fırçalama, diş ipi kullanımı ve şekerlerin kontrollü tüketimini öğreten) sağlık eğitim programları, çocukları anaokulu ve ilkokula devam eden annelere yönelik diş sağlığı eğitim programı uygulaması,

- Floritli diş macunlarının kullanımı,
- Floritli gargara ve tabletlerin kullanımı,
2- yedi -11 ve 12-14 yaş gruplarında diş sağlığı problemlerinde görülen artışların çoğunlukla kişisel oral hijyenle önlenmesi nedeniyle bu yaş grubuna yukarıdaki uygulamalarda öncelik verilmesi gerektiği açıktır. Böyle bir uygulama süt ve daimi dişlerdeki çürük ve sonuçlarını azaltabilmek için bir başlangıç olacaktır.

3- Halk eğitim programları ile düzenli diş muayenelerinin öneminin anlatılmasının, ağız diş sağlığı üzerinde olumlu etkileri olacaktır.

İletişim: Okt. Nazan Yaramış

E-posta: nazan_yaramis@myynet.com